

● วิจัยฯ ขอบพิพดน์พงศ์/ศิริสุนทร์ ทึ่งทอง

**บ**ัการชุมนุมทางการเมืองจะเกิดจาก การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีเป้าหมาย ร่วมกัน แต่การรวมคนไม่ได้หมายความว่า องค์ประกอบสำคัญที่ต้องมีคือสัญลักษณ์ที่เป็น "จุดร่วม" โดยสัญลักษณ์นั้นต้องมีความ น่าสนใจ เพื่อให้เป็น "แม่เหล็ก" ดึงดูดผู้คน ให้ที่หมกมุ่นใจและให้การสนับสนุนจนการ เคลื่อนไหวนั้นบรรลุเป้าหมาย

องค์ประกอบสำคัญพื้นฐานของการ ชุมนุมทางการเมืองอย่างหนึ่งไม่พ้น ตัวบุคคล สถานการณ์ และประเด็นเนื้อหา แต่ปัจจัย ที่หากจะสื่อสารหรือประกอบหลักทั้ง 3 ประการ ไปสู่กลุ่มมวลชนที่มีความแตกต่าง หลากหลายให้ก้าวร้าวที่สุด ก็ต้องมี องค์ประกอบหลักอีกประการหนึ่ง คือ "สัญลักษณ์" ซึ่งนอกจากช่วยรวบรวมองค์ ประกอบอื่นๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกันแล้ว ยังช่วย ให้การสื่อสารที่ความเข้าใจระหว่างแกนนำกับ ผู้ชุมนุมและระหว่างผู้ชุมนุมด้วยกัน เป็นไป อย่างง่ายดายด้วย

"สัญลักษณ์" ที่โดดเด่นมากที่สุดในการ ชุมนุมทางการเมืองในประเทศไทยคือ "สี" และ "สิ่งของ" ที่ใช้สร้างสีสันให้ กับการชุมนุม เช่น ได้จาก "สีเหลือง" และ "มีดตบ" เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พมส.) ขณะที่ "สีแดง" และ "ดินตบ" เป็นของแนวร่วม ประชาชนไทยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) แม้กระทั่งกับการชุมนุมของกลุ่มกลุ่ม น้อยที่มีผลตลิ่งกว่า ก็มีการใช้สัญลักษณ์และ สิ่งเหมือนกัน เช่น กลุ่มเพื่อสิทธิที่ด้อยสังคม กลุ่ม แห้วเมืองกลุ่ม กัญหันักข่าว เป็นต้น

กระทั่งกรณีการชุมนุมคัดค้านร่าง พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับ "สุดซอย" ช่วงแรก มีการใช้ "สีดำ" ในช่วงก่อน ของการไว้อาลัย หรือตัวอักษร "คัดค้าน" หรือ "ต่อต้าน" กุญแจดอกบั้งไฟปัญหา บน สัญลักษณ์คล้ายแต่เป็นจารหรือแบบแอนิเมชั่น หัวเมืองการชุมนุมยกระดับเป็นการขับไล่ รัฐบาลพรรคเพื่อไทยและพรรคภูมิใจไทย ภายใต้ การนำของคณะกรรมกรประชาชนเพื่อการ เปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) สัญลักษณ์ของสีได้ถูกนำมาใช้แทน และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทรงพลังมากกว่า การชุมนุมครั้งใดๆ

เพราะ กปปส.เลือกใช้สีธงชาติ "แดง- ขาว-น้ำเงิน"

หลายคนมองว่าเป็นความฉลาด หลีกแหลมอย่างหนึ่งของผู้ที่ตัดสินใจไปเลือก ใช้สีและสัญลักษณ์นี้ เพราะเท่ากับ กปปส. เป็นตัวแทนของชาติและความรักชาติ (ในเชิง สัญลักษณ์)

● **ถาม :** พลวัตแห่งสัญลักษณ์  
**ถาม :** เชื้อสถาบันศิริ นักวิชาการ อิสระ อธิบายปรากฏการณ์การใช้ "สี" เป็น สัญลักษณ์การชุมนุมทางการเมืองในสังคม ไทยว่า การประท้วงทั่วไปไม่จำเป็นต้องใช้สีใด ก่อนหน้าก็มีสีธงชาติที่ชัดเจน ได้แก่ ฝ่าย ประชาชนกับรัฐบาล ซึ่งก็ได้มีสัญลักษณ์หรือ สlogan แต่สำหรับประเทศไทยซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองและสภาพความ การใช้สัญลักษณ์และสีเพื่อพัฒนาความหมายในการ ประท้วงจึงมีความซับซ้อนมากกว่าการประท้วง ของประเทศอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าไทยนั้น เป็นแห่งเดียวในโลกที่ว่าได้

เขากล่าวว่า นอกจากสัญลักษณ์ สีแดง แล้ว ยังมีสื่อกลางสี มีลูกแก้วสีตลิ่งฟ้า

# หนึ่งเดียวในโลก... ที่การประท้วงมีมูลค่า



ถาม เชื้อสถาบันศิริ



มานะ ศรีราชกิจวัฒน์



ดร.พจน์ ใจชาญสุขกิจ



ดนัย จันทร์เจ้าฉาย

จนมาถึง กปปส.ที่ใช้ธงชาติ อันหมายถึง ชาติ ผลประโยชน์ของชาติ และสื่อถึงการรวมกัน เป็นหนึ่งเดียวของฝ่ายประชาชนที่ไม่เห็นด้วย กับรัฐบาล และต้องการสลายสัญลักษณ์ต่างๆ ที่มี อยู่ก่อนหน้านี้ การใช้สีธงชาติจึงมีพัฒนาการ ต่อมา และมีการนำไปปรับเปลี่ยนรูปแบบจนมีความ หลากหลายมากขึ้น

การใช้สีหรือสัญลักษณ์ของไทยเป็น มุกกกว่าการใช้เพื่อประท้วง แต่เป็นกิจกรรม ที่อิทธิพลที่มีผลจริง สามารถสร้างแรงกดดันใจ ที่สำคัญได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ประจักษ์จำของทุกคนไปแล้ว จะเห็นได้จากสี ธงชาติไปอยู่ในเสื้อยืด เครื่องประดับ ไอศกรีม หรือแม้กระทั่งถุงสีธงชาติก็มีให้เห็น

**เมื่อการประท้วงมีมูลค่า**  
ถาม ยังเห็นว่า การใช้สีและสัญลักษณ์ของ ชาติในการชุมนุมครั้งนี้ ถือเป็นได้เปรียบไปโลก กว่าที่ได้สัญลักษณ์หรือสีสามารถก่อให้เกิด มูลค่าทางเศรษฐกิจได้ด้วย

นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มอง คล้ายๆ กันว่า ธงชาติและนกหวีดที่เป็นสีและ สัญลักษณ์ของการชุมนุมครั้งนี้ เป็นตัวเชื่อม ร้อยประสานปัญหาในระบอบประเทศ และชี้ให้เห็น ข้อบกพร่องหรือการต้องของรัฐบาล

"สัญลักษณ์จะชี้นำชีวิตของคน คนใช้ อาจมีเจตนาบางอย่างหนึ่ง แต่เมื่อมีการ ชุมนุมก็จะถูกปรับเปลี่ยน ตัดแปลง เห็นได้ จากเสื้อ ต่างๆ เบียดกัน และสินค้าอื่นๆ เช่น นกหวีด จานี่ของเล่นมีหลายเวอร์ชันแล้ว"

มานะ ยังมีความเห็นสอดคล้องกับขาม ในเรื่องการโฆษณาสื่อ (สื่อสังคมออนไลน์) ที่เข้ามาบทบาทในการสื่อสารเรื่องสิทธิ สัญลักษณ์ออกมาไปสู่สังคมวงกว้าง โดยบอกว่า เท่าที่ติดตามดูถือว่าได้ผลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ วิจัยฯ นิสิตนักศึกษา จากที่ไม่เคยเห็นหรือมองการเมืองเป็นเรื่อง น่าเบื่อ ก็กลับมากให้ความสนใจ และเป็นช่องทาง ทางหนึ่งที่ทำให้พวกเขาได้ข้อมูลข่าวสารด้าน ยื่นออกนอกจากทีวีทีวี หรือทีวีดาวเทียม

"บ้านลอยฟ้าทะเลสาบซึ่งใช้ในการ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อีกมากมาย อย่างเช่นภาพ สัญลักษณ์ปิดคอมพิวเตอร์ (Shut Down) ที่มีการนำมาใช้แล้ว" มานะ กล่าว

● **จัดจ้าน :** ถนนสายอุป  
มองในแง่เศรษฐกิจและการตลาด สัญลักษณ์ที่ใช้ในการชุมนุม ทั้งสีธงชาติ และ นกหวีด ได้กลายเป็นสินค้าขายดีไปเรียบร้อยแล้ว...

กล่าวเฉพาะช่วงชุมนุมใหญ่ปีกรุงเก่า หรือ "แมงค็อก ขัดจ้าน" พื้นที่ว่างบนถนน พระราชที่ 1 ว่างรกรกพื้นและเสาอากาศ ตั้งแต่แยกปทุมวันถึงแยกราชประสงค์ ได้ กลายเป็นทางเดินคนเดินขนาดใหญ่ มีสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์และของที่ระลึก เกี่ยวข้องกับการชุมนุมขายมากมาย

ที่จะขาดไม่ได้เลย คือ นกหวีด ซึ่งมีให้เลือกหลายแบบ หลากยี่ห้อ ตั้งแต่ 20 บาท ไปจนถึงหลักร้อยและหลักพัน ส่วนสินค้าอื่นๆ ที่ได้รับค่อนข้างนิยมไม่แพ้กันก็เช่น เสื้อยืด

ที่สกรีนข้อความสื่อสถานการณ์เมือง รวมทั้ง เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงของการชุมนุม ขณะที่บรรดาเครื่องประดับที่เน้นไปที่สีธงชาติ ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากสาวก เพราะมีทั้ง ต่างหู สร้อยคอ ที่คาดผม ฯลฯ

จากการสำรวจแหล่งที่สังสรรค์ที่ใหญ่ ที่สุดของกรุงเทพฯ อย่างเช่น พญาสีห์คำที่ พอดีคำและชายต่างเข้าไปซื้อเหล้ามาดื่มในช่วงนี้ เป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทั้งสิ้น โดย เฉพาะนกหวีด ซึ่งวันคั้งคั้งๆ ไปซื้อมาแล้ว ก็พามาเล่นที่ประต้อมันมาๆ ถึงจะราคาถูก มากๆ และมีเศษขยะทิ้งไปก็ง่าย แต่ลดอาการ หนาวมาว่า 2 เดือน มีคนเข้ามาซื้อนกหวีด เป็นจำนวนมาก ทั้งที่ในไปขายต่อในชุมนุมแล้ว ยังพอมีในแจก หรือฝากคนในครอบครัว เพื่อนๆ

ปัจจุบันมีการใช้ "โซเชียลมีเดีย" เป็น ช่องทางในการเผยแพร่ภาพของผู้เข้าร่วม

● **มานะ :** สัญลักษณ์มีชีวิต  
มานะ ศรีราชกิจวัฒน์ รองคณบดีคณะ

การเกิดสินค้าหรือของที่ระลึกออกมานั้น เป็นความคิดทางการตลาดที่อยู่ในตัวคน ที่มองเห็นโอกาสมากกว่าการที่วางแผนไว้ แต่ต้น

"เมื่อมีการนำสีธงชาติมาใช้เป็นสัญลักษณ์ ของการชุมนุม คนทั่วไปจึงยังยึดติดไปเป็นที าคดคม ต่างๆ สายรัดข้อมือ ทำให้เกิดความยึด ติดอย่างไม่ยกเว้น แม้แต่คนต่างเมืองใหญ่ๆ ในต่างจังหวัดยังมีสินค้าเหล่านี้ขายทั่วๆ เขาว่าแล้วว่ามีคนจับจากรูที่นำจะสูงถึง หลักร้อยล้านบาท

เมื่อถามว่า กระแสนี้มองของที่ระลึกจาก การชุมนุม ส่งผลให้ผู้ชุมนุมเพิ่มจำนวนขึ้นด้วย หรือไม่ ดร.พจน์ มองว่า ก็มี ส่วน แต่อาจไม่ใช่ ทั้งหมด เพราะการมีตัวตนและแสดงจุดยืนนี้ ทำให้คนเหล่านั้นไม่ตกกระแสแล้ว แต่จะมองคัก ประกอบอื่นๆ เช่น สัญลักษณ์เพื่อชื่นชมหรือไม่ เป็นสิทธิของแต่ละคน

● **พจน์ :** เงินหมุนเวียนหลักจ้อยล้าน  
ดร.พจน์ ใจชาญสุขกิจ นักสื่อสารการ ตลาด มองว่า ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นกรณี ศึกษาที่น่าสนใจในแง่การตลาด เพราะเป็น political marketing ที่สร้างกระแสได้อย่าง กว้างขวาง สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของการชุมนุมก็ มีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ได้มีเพียงนกหวีด อย่างเดียว ทั้งยังเป็นกระแสที่คนสนใจ ยกยอส่วนรวม และเป็นกระแสที่คนสนใจ จอยใจต่อกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยไม่ จำเป็นต้องไปร่วมชุมนุมทุกครั้ง

ดร.พจน์ กล่าวต่อว่า การเลือกนกหวีด เป็นสัญลักษณ์เด่น ความแตกต่างอยู่ที่ "เสียง" หรือ noise ของมัน ที่สามารถสร้างความแตก ต่างให้ทันแต่แค่เสียง ส่วนการขยายผลเป็นเรื่องของ

● **ดนัย :** ครั้งแรกของการเมืองเอชีย  
ขณะที่ ดนัย จันทร์เจ้าฉาย นักเขียน และนักบริหารการตลาดชื่อดัง กล่าวว่า สินค้าที่ ออกมาเกี่ยวกับถูกๆ ก่อความผิดหวัง ตรงความ รู้สึกกับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังมีกรวาง ไขย รูปแบบเป็นสมัยใหม่ จึงถูกหันหลัง ให้กับความ สนใจและตอบรับเป็นอย่างดี

"การได้เห็นเห็นสินค้าหรือคนที่สวมใส่ฝั สัญลักษณ์การชุมนุม ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ ที่ได้ผลอย่างมาก แต่ยังไม่มีการตลาดเชิงเงิน ที่เคลื่อนไหวไปตลาดสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปโดย ไม่ได้มีการวางรูปแบบไว้ก่อนหน้าแต่ที่ตีตีตีใน ความสำเร็จจากการตลาดอย่างยอดเยี่ยม และ ยังไม่ยอมมีปรากฏการณ์เช่นนี้มาก่อน ในการเมืองของเอชีย"

## ไปมือบื้อของครั้งละพันบาท

ในมุมของผู้ไปร่วมชุมนุมและเลือกซื้อสินค้ากับของที่ระลึกกลับบ้านแทบทุกครั้ง ของ ปดิธาน เหมวีธ บอกว่า รู้สึกชื่นชอบสัญลักษณ์ของการชุมนุม โดยเฉพาะ นกหวีด ชื่อว่านกหวีด ตุ๊กตา รวมทั้งยังซื้อสินค้าที่คนพิเศษฝากมาให้ที่ร้าน

ดาวเทียมที่สนับสนุน กปปส.ด้วย คิดว่าจะไม่มากนักหวีดตุ๊กตาดูแล้วก็น่า แต่จะเก็บไว้ เป็นที่ระลึกถึงการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญ

ผมไปร่วมชุมนุมทุกครั้งทั้งที่ ไม่ได้ และไม่เคยพักการซื้อสินค้า เหล่านี้กลับบ้าน เพราะชอบในรูปแบบ สวยสวย นุ่มนวลยังซื้อนกหวีด บลูกลาย (สถานีโทรทัศน์ที่ถ่ายทอด สถานการณ์ชุมนุม) มากับไปด้วย เพราะ เหตุการณ์พวกนี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ

จริงๆ ไม่ได้เพิ่งมาซื้อในการชุมนุม กปปส. แต่ซื้อสินค้ากันตั้งแต่ตั้งแต่ การชุมนุมของพันธมิตรประชาชน

เพื่อประชาธิปไตยเมื่อปี 51 แล้ว ยิ่งกับไว้จนถึงทุกวันนี้ มันทำให้คนทั่วไปรู้ว่าเราคิดอย่างไร อยู่ฝ่ายไหนไปในตัว" ปดิธานกล่าว



เป็นที่ทราบกันดีว่า ของที่ระลึกไม่ได้มีแค่ นกหวีด แต่ยังมีเสื้อยืดไปดึงเครื่องประดับ และของที่ระลึกจากธุรกิจอื่นที่หนึ่ง โดยเฉพาะที่คาดผม และแว่นกันแดดหลายยี่ห้อ หลายยี่ห้อ ไม่ได้ประดับตัว แต่สามารถนำไปประดับรถยนต์ นำไปเป็นของฝากเพื่อน หรือแม้แต่ฝาก แฟนที่สนใจการเมือง หรือมีสีสันการเมืองแบบเดียวกัน

อาจารย์สวาทวิทยณ์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ออกมา กล่าวว่า เริ่มซื้อของที่ ระลึกตั้งแต่การชุมนุมครั้งแรกที่ถนนราชดำเนิน โดยซื้อเสื้อยืดหลายตัวด้วยกัน เพราะ ชอบรูปทรงแบบเสื้อที่สกรีนบนเสื้อ ของเหล่าที่คนคนแสดงจุดยืนทางการเมืองของเรา ได้โดยไม่ต้องอภัยเป็นคำพูด

ส่วนนกหวีดนั้น ก็ซื้อมาบ้าง เพราะชอบรูปแบบ สีที่มีให้เลือกมากขึ้น จากรูปแบบ นกหวีดที่ดูตา เป็นนกหวีดแบบคลาสสิก ตัวการ์ตูน รูปแบบที่ประเทศไทย ไปจนถึงรุ่นที่ผลิต จำนวนจำกัด (ลิมิเต็ด เอ디션) ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก รวมทั้งเครื่องประดับสายธงชาติ ต่างๆ ที่ถือได้ว่าเป็นประจำ

"สีเหลืองก็ว่าได้เคยซื้อตัวหรือเวลาไปไหนมาไหน คนที่เห็นก็รู้สึกชื่นชมของเรา แต่ขอตา ก็รู้สึกความเป็นพวกเดียวกัน ดินแดนครอบครัวที่ไปร่วมชุมนุมตลอด แต่จะซื้อหรือของ ไม่ต่ำกว่า 1 พันบาท" อาจารย์สวาทกล่าว